

Харченко О. В.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри видавничої справи Інституту журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка<https://orcid.org/0000-0002-6263-4573>

ЛОГІЧНА БОМБА ТА ПАТЕРН КОНТРАСТУ В АМЕРИКАНСЬКОМУ КОМЕДІЙНОМУ КІНОДИСКУРСІ

Анотація. Стаття фокусує свою увагу на лінгвостилістичних і когнітивних особливостях американського кінодискурсу комічного. Проведене дослідження виявляє такий комбінований засіб комічного, як логічна бомба, що поєднує застосування низки фігур контрасту, таких як антитеза, оксюморон і хіазм, та інших стилістичних фігур, включаючи гіперболу, метафору, ентимему, на фоні візуального посилення вербального компоненту американського комедійного кінодискурсу.

На когнітивному рівні логічна бомба базується на лінгвокогнітивному патерні чіткого контрасту, що є проміжною ланкою між фреймами контрастних об'єктів і явищ, ціннісною домінантою цікавості до всього незрозумілого та когнітивним упередженням контрасту. Цей лінгвокогнітивний патерн полягає в тому, що контрастні денотати, розміщені поряд, привертають більше уваги та запам'ятовуються значно краще.

Актуалізація патерну чіткого контрасту змінює оцінки домінанти (позитивна / негативна), порушує таку максимуму Грайса, як «манера подачі інформації». Лексичними маркерами цього патерну переважно виступають лексеми з контрастним, переважно антонімічним, семантичним значенням, котрі створюють такі стилістичні фігури, як оксюморон, антитеза та хіазм.

За наявності сміхової інтенції розсмішити аудиторію або висміяти певного комуніканта засобами гумору, іронії та сатири логічна бомба завдяки патерну контрасту перетворюється на потужний лінгвостилістичний засіб комічного.

Класифікація та номінація назв американських різновидів лінгвостилістичних засобів, що ведуть до комічного ефекту, та їх взаємозв'язок із відповідними когнітивними патернами є важливим завданням сучасної стилістики, когнітивної лінгвістики, загального мовознавства і такого напрямку журналістики, як літературна журналістика.

Виявлення відповідних когнітивних механізмів, що спричиняють застосування різноманітних лексичних і стилістичних засобів, є важливим напрямом розвитку психолінгвістики та когнітивної лінгвістики.

Ключові слова: американський кінодискурс комічного, гіпербола, оксиморон, ентимема, когнітивний патерн, антитеза, логічна бомба.

Постановка проблеми. Актуальність статті визначається необхідністю виявлення нових засобів комічного у сучасних американських кінокомедіях. Об'єктом дослідження обрано сучасний американський комедійний кінодискурс. Матеріалом для аналізу слугували низка комедійних художніх фільмів США. Предметом дослідження є стилістичні фігури, що ведуть до створення комічного ефекту на основі когнітивного патерну контрасту, які супроводжують ці фігури.

Мета статті – ідентифікація та загальна характеристика такого комбінованого засобу комічного, як «логічна бомба».

Аналіз останніх досліджень і публікацій базується на роботах В.І. Карасика [1, с. 10–120], В.О. Самохіної [2, с. 7–220], В.Я. Проппа [3, с. 15–155], М.Л. Макарова [4, с. 15–155], М.М. Бахтіна [5, с. 20–125], які найбільш адекватно дослідили проблеми комічного загалом і гумористичного дискурсу зокрема.

Виклад основного матеріалу. У статті дається визначення такого засобу комічного, як «логічна бомба», виявляються стилістичні та когнітивні засоби, що залучаються до її створення, проведено уточнення понять теоретичного аналізу американського комедійного кінодискурсу.

Комедійний кінодискурс визначається як лінгвокреативне комунікативне послання, яке реалізується у двох органічно взаємодіючих семіотичних системах (вербальній і візуальній) і динамічно розгортається у ситуації сміхової та ігрової комунікації; визначається стратегіями розваги, маніпулювання, кооперації та конфронтації, що актуалізуються через різноманітні тактики.

Головним когнітивним механізмом створення «логічної бомби», на нашу думку, є лінгвокогнітивний патерн чіткого контрасту, який є проміжною ланкою між фреймом і когнітивним упередженням контрасту [6, с. 70–75] і становить декілька фреймів, об'єднаних навколо певної ціннісної домінанти.

Лінгвокогнітивний патерн чіткого контрасту ми подаємо у формі чорно-білої монади, і полягає він у тому, що контрастні денотати, розміщені поряд, привертають більше уваги та запам'ятовуються значно краще.

В аудиторії є схильність творчо розв'язувати завдання шляхом спонтанного пошуку контрастних концептів і моделювати ігровий парадокс сприйняття двозначного слова. Основу цього патерну становлять фрейми «контрастних об'єктів і явищ» та ціннісна домінанта «цікавості до всього незрозумілого». Актуалізація цього патерну відбувається за рахунок використання різноманітних алогізмів (парадоксу, парадоксодіану, антитези, оксюморону, хіазму, абсурду тощо). Для ілюстрації використання когнітивного патерну чіткого контрасту візьmemo фрагмент дискурсу з комедії «Annie Hall» (1977): *Amy Singer: Sun is bad for you. Everything our parents said was good is bad. Sun, milk, red meat... college* [7]. Рефреймінг логічної інференції на алогічну актуалізується через антитезу (*good is bad*) і парадоксодіану (*Sun, milk, red meat... college*), супроводжується патерном чіткого контрасту. Іннуендо робиться на те, що не лише батьки, але й коледаж не навчають молодь так, як треба.

Розглянемо ще один фрагмент із того самого фільму: *Amy Singer: A relationship, I think, is like a shark. You know? It has to*

constantly move forward or it dies. And I think what we got on our hands is a dead shark [7]. Рефреймінг логічної й образної, а потім образної та логічної інференції супроводжується застосуванням патернів мольберту та чіткого контрасту, іннуендо робиться на те, що подружні стосунки чоловіка та його дружини перегоріли та закінчилися. У стилістичному плані комізм викликає комбіноване використання неочікуваного зооморфічного порівняння (*A relationship, I think, is like a shark*) і розширеної антитези (*a shark... a dead shark*). Патерн чіткого контрасту (жива – мертва акула) фокусує увагу аудиторії та сприяє комічному ефекту.

У романтичній кінокомедії «The Shop Around the Corner» (1940), яка згідно з оцінкою Американського інституту кіномистецтв входить до списку 100 найкращих історій про кохання США XX ст., де посідає 28 місце, є такий фрагмент дискурсу комічного: *Hugo Matuschek: ...The word impossible is not in our vocabulary! Klara Novak: I'm looking for a job! Hugo Matuschek: That's impossible!* [8]. Під час діалогу між власником магазину та його майбутньою працівницею комічний ефект викликає антитеза, оскільки хазяїн заперечує те, що сам сказав декілька секунд тому, що посилюється діакопом (двічі повторюється *impossible*) і градацією. Спостерігається рефреймінг логічної та алогічної інференцій, залучення патерну чіткого контрасту, актуалізація інтенції агресії.

Актуалізація патерну чіткого контрасту призводить до зміни оцінних доміант (позитивна / негативна), порушення такої максими Грайса, як «манера подачі інформації». Залучення цього патерну, насамперед через фігури контрасту, з одного боку, спантеличує аудиторію, а з іншого – миттєво концентрує її увагу. Лексичними маркерами цього патерну є лексеми з контрастним, переважно антонімічним, семантичним значенням (*death – life, failure – success etc*).

В американському комедійному кінодискурсі для створення комічного ефекту, за наявності інтенцій розваги та сміху, можуть залучатися різні фігури контрасту, що в основі своєї мають когнітивний патерн контрасту. Насамперед це такі, як оксюморон, антитеза та хіазм. На фоні візуального посилення певного фрагменту дискурсу або опозиції візуального та вербального складників кінодискурсу застосування певної фігури контрасту разом із гіперболою, метафорою, ентимемою (*funny logic*) та іншими фігурами може приводити до створення такого комбінованого стилістичного засобу, як «логічна бомба». У ЗМІ США термін «логічна бомба» вживається у значенні потужної вірусної програми або парадоксу чи суперечливого твердження, що призводить до несподіваної перемоги над занадто розумним суперником або до знищення штучного інтелекту чи комп'ютера [9; 10]. Часто такий процес супроводжується комічним ефектом.

У телесеріалі «*Farscape*» (1999–2003) один із головних персонажів астронавт Кріхтон описує нову космічну зброю так: *Okay boys and girls, here are the rules. Find a penny, pick it up. Double it, you've got two pennies. Double it again: four. Double it 27 more times, and you've got a million dollars and the IRS all over your ass. Round and round and round it goes, where it stops nobody knows, but it all adds up... quick... It eats the whole universe, a monumental black hole, a giant whirling headstone marking the spot where we all used to live and play and slaughter the innocent* [11]. У цьому фрагменті Кріхтон створює логічну бомбу, поєднуючи математичні розрахунки з комічною логікою або ентимемою (фальшивим силіогізмом) і гіперболізацією, оскільки одне підібране пені приводить до пожирання усього всесвіту, чорної

дірки, гігантського могильного каменя на місці, де усі ми проживали, тощо. Комізм створюється завдяки залученню бафосу (*IRS all over your ass*) і фігури парадоксодіан (*we all used to live and play and slaughter the innocent*), що веде до створення елементів чорного гумору. Для посилення експресивності астронавт використовує такі фігури повтору, як анафора (*Double it... Double it... Double it*) і діакоп (*Round and round and round...*). У візуальному плані посилення експресивності досягається шляхом активної жестикуляції астронавта. У когнітивному плані використовується патерн чіткого контрасту й патерн мольберту, логічна інференція переключється на псевдологічну. Актуалізуються інтенції інформування, зниження і розваги.

У шпигунському кінофільмі «*Dr.No*» (1962) після того, як злочинці у катафалку зірвалися зі скелі у провалля, Дж. Бонд говорить: *What happened there? They were in a hurry to attend their own funeral in time?* [12]. Знищення злочинців, що супроводжується хронотопним парадоксом у стилі чорного гумору, оскільки глузування йде над табуїзованим концептом «смерть», створює логічну бомбу. Комунікативна тактика інформування супроводжується тактикою глузування, когнітивний патерн нейтральної когніції переключється на патерни ілюзорної переваги та чіткого контрасту, а логічна інференція замінюється на алогічну інференцію.

У науково-фантастичному фільмі жажів «*Plan 9 from Outer Space*» (1959) після того, як одна із жінок робить непередбачувану і підступну річ, персонажі фільму коментують це таким чином: *A: Modern women. B: Yeah, they've been that way all down through the ages* [13]. У цьому фрагменті дискурсу комічного логічна бомба створюється завдяки комбінуванню підступної дії (*action humor*), іронічного коментаря першого персонажа (*Modern women*), антитези та гіперболізації, які застосовує другий персонаж (*Yeah, they've been that way all down through the ages*), роблячи іннуендо на те, що жінки – небезпечні створіння. У когнітивному плані використовуються патерни чіткого контрасту, логічна інференція переключється на псевдологічну. Актуалізуються інтенції інформування, зниження і розваги.

В анархічній кінокомедії «*Duck Soup*» (1933) візьмемо такий фрагмент: *Rufus T. Firefly: You're a brave man. Go and break through the lines. And remember, while you're out there risking your life and limb through shot and shell, we'll be in here thinking what a sucker you are* [14]. На фоні застосування чорного гумору використовується антитеза (*brave man – sucker*). Посилюється комічний ефект фігурою бафос, оскільки пафосна лексика несподівано переходить у грубу неформальну (*risking your life and limb – sucker*), та алітерацією (*shot and shell*). У когнітивному плані відбувається рефреймінг логічної та маловірогідної інференцій, застосування патернів ілюзорної переваги й чіткого контрасту, експлікація інтенцій розваги та глузування.

У науково-фантастичній кінокомедії «*Men in Black*» (1997), на початку фільму один із головних персонажів попереджає іншого: *Whoa there! Don't push that. Never, ever push the little red button*. У кінці фільму він говорить вже зовсім інше: *Remember the little red button? Push the little red button. And you may want to put on a seatbelt* [15]. У цьому випадку логічна бомба створюється завдяки комбінованому застосуванню антитези (*Don't push that... Push the little red button*), гіперболізації (*Never, ever push the little red button*), такої фігури повтору, як діакоп (*push... push...push*), і літературно-стилістичного прийому «рушниця Чехова», оскільки на початку фільму увага головних персона-

жів та аудиторії фокусується на червоній кнопці, а наприкінці фільму червона кнопка знову потрапляє у центр уваги. У когнітивному плані спостерігається залучення інтенції інформування та пейоризації, застосування патерну чіткого контрасту, логічна інференція (*Don't push that*) виявляється псевдологічною (*Push the little red button*) і переключасться на логічну (*And you may want to put on a seatbelt*), робиться іннуендо на застосування катапульти.

Різноманітні оксюморони, посилені контекстом, можуть бути покладені в основу логічної бомби.

Оксиморон полягає у поєднанні двох удавано протилежних за значенням лексичних одиниць. За наявності інтенції розмістити або збити з пантелику реципієнта жарту дуже часто продуцент отримує комічний ефект. Наведемо ряд прикладів оксюморонів: *Foolish wisdom / seriously funny / clearly misunderstood / wise fool / weapons of peace / business ethics* [16]. Зіткнення значень двох суміжних лексичних одиниць зумовлює появу нового імпліцитного смислу, що часто має комічні конотації. Сюди ж можна додати такі контрастні вислови, як *random order, pretty ugly, plastic silverware, high-status idiot, small crowd, genuine fake* тощо.

Висновки. Одним із комбінованих засобів комічного американського кінодискурсу є логічна бомба, що становить комплексне застосування однієї з фігур контрасту, у поєднанні з гіперболізацією, ентимемою, іронією, метафорою тощо. Візуальний складник дискурсу зазвичай сприяє створенню логічної бомби.

В основі «логічної бомби», у когнітивному плані, знаходиться лінгвокогнітивний патерн чіткого контрасту, який є проміжною ланкою між фреймами «контрастних об'єктів і явищ», ціннісною домінантою «цікавості до всього незрозумілого» та когнітивним упередженням контрасту. Цей патерн полягає у тому, що контрастні денотати, розміщені поряд, привертають більше уваги та запам'ятовуються значно краще.

Кодифікація назв американських різновидів стилістичних засобів, які ведуть до комічного ефекту, та їх взаємозв'язок із відповідними когнітивними механізмами є важливим завданням сучасної лінгвістики та такого напрямку журналістики, як літературна журналістика, що досліджує та впроваджує літературні та стилістичні прийоми у публіцистику та нон-фікшн.

Література:

1. Карасик В.И. Язык социального статуса. Москва : Гносиз. 2002. 389 с.
2. Самохина В.А. Современная англоязычная шутка : монография. Харьков : Харьковский национальный университет имени В.И. Каразина, 2008. 355 с.
3. Пропп В.Я. Проблемы комизма и смеха. Ритуальный смех в фольклоре (по поводу сказки о Несмеяне). Москва : Лабиринт, 1999. 288 с.
4. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. Москва : ИТДГК Гносиз, 2003. 280 с.
5. Бахтин М.М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса. Москва : Мысль, 1979. 280 с.
6. Hobbs T. *Levithan. Parts One and Two*. New York : The library of liberal Arts, 1958. 310 p.
7. Allen W. *Annie Hall*. 1997. Comedy film. 93 Mn United Artists. USA. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=K87ct7aP6J0&feature=fvst> (access date 28.03.21).
8. Lubitsch E. *The Shop Around the Corner*. 1940. Comedy film /Ernst Lubitsch. 99Mn. MGM.USA. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=CELHxYj6Q3s> (access date 12.11.21).

9. Namedban D. *Krauthammer demolishes Obamas race baiting record with this logic bomb* 2014. Article. URL: <http://qpolitical.com/krauthammer-demolishes-obamas-race-baiting-record-with-this-logic-bomb/> (access date 10.10.2019).
10. Peckham A. *Logic Bomb*. 2016. Definition. URL: <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=logic+bomb> (access date 10.10.2016).
11. O'Bannon R.S. *Farscape*. 1999–2003. Science fiction television series. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Farscape> (10.02.2021).
12. Terens Y. *Dr.No*. 1962. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Dr_No_\(film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Dr_No_(film)) (success date 10.02.2021).
13. Wood E. *Plan 9 from Outer Space*. 1959. Science fiction horror film. Valiant Pictures. 80Mn. URL: www.imdb.com/title/tt0052077/ (access mode 25.02.2016).
14. Mc Carey L. *Duck Soup*. 1933. Comedy film. 68Mn. Paramount Pictures. USA. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Duck_Soup (access date 10.10.2021).
15. Sonnenfeld B. *Men in the Black*. 1997. Science fiction comedy film. Columbia Pictures. 98Mn. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tu7upTuIyxU> (access date 10.10.2021).
16. Patterson A. 2021 *33 Perfectly odd oxymorons*. Article. URL: <https://www.writerswrite.co.za/33-perfectly-odd-oxymorons/> (access date 4.09.2021).

Kharchenko O. Logic bomb and contrast pattern in American comedy film discourse

Summary. The article focuses its attention on the research of lingo stylistic peculiarities of American comic cinema discourse. The conducted research reveals such combined means of comism as “logic bomb”, which unites the application of a number of figures of contrast such as antithesis, oxymoron and chiasm, and a number of other stylistic figures, including hyperbole, metaphor, enthymeme, against the background of visual amplification of the American film discourse verbal component.

At the cognitive level, the “logic bomb” is based on the linguistic-cognitive pattern of clear contrast, which is an intermediate link between the frames of contrasting objects and phenomena, the value dominant of interest in the incomprehensible and the cognitive bias of contrast. This linguocognitive pattern consists in the idea that contrasting denotations placed side by side attract more attention and are remembered much better.

The actualization of the pattern of clear contrast changes the evaluative dominants (positive / negative), violates such maxim of Grice as the “manner of presenting information.” The lexical markers of this pattern are mainly lexemes with contrasting, mostly antonymous, semantic meaning, which create such stylistic figures as oxymoron, antithesis and chiasm.

In the presence of the intention of fun to make the audience laugh or to ridicule a certain communicator by means of humor, irony and satire, the logical bomb, thanks to the pattern of contrast, turns into a powerful linguistic-stylistic means of the comism.

The classification and nomination of the names of American varieties of linguistic stylistic devices that lead to the comic effect, and their relationship with the corresponding cognitive patterns is an important task of modern stylistics, cognitive linguistics, general linguistics, and such branch of journalism as literary journalism.

Identifying the appropriate cognitive mechanisms that lead to the application of different lexical and stylistic means is an imperative issue of development of both psycholinguistics and cognitive linguistics.

Key words: American comic film discourse, hyperbole, oxymoron, enthymeme, cognitive pattern, antithesis, logic bomb.